

Lone Frank

Att älska

Om kärlekens natur

Översättning av Fredrik Ekelund/Marisol M

Albert Bonniers Förlag

Tidigare utgivning

Mina vackra gener 2012

Neurorevolutionen 2013

www.albertbonniersforlag.se

ISBN 978-91-0-018898-6

Originalalets titel: Størst af alt: Om kærlighedens natur
Copyright © Lone Frank and JP/Politikens Hus A/S 2020 in agreement
with Politiken Literary Agency

Omslag: Miroslav Sokcic

Tryck: ScandBook UAB, Litauen 2021

Till Morten

Till Peter

”We can never know what to want, because, living only one life, we can neither compare it with our previous lives nor perfect it in our lives to come.”

MILAN KUNDERA,
The Unbearable Lightness of Being

PROLOG

Telefonens ringsignal är kort och svag men den slår ner som en explosion i morgonmörkret. Klockan är sju och ingen ringer klockan sju. Bara de som man inte vill ska höra av sig. Jag vet vem det är innan jag trycker på skärmen. Sjuksköterskan på vårdavdelningen spiller ingen tid.

”Din man mår mycket dåligt. Vi kan inte utesluta att han är döende.”

Vad menar hon? Det kan inte handla om honom. Det handlar om en förväxling.

”Jamen det var ju inget kritiskt kring hans tillstånd igår kväll när jag for hem. Jag frågade själv nattsköterskan på väg ut och hon sade ’det är lugnt’ och ’vi ses imorrn’.”

”Han blev mycket dålig under natten. Vi får inte längre någon kontakt med honom.”

Jag lägger på. Det är kallt i sovrummet. Plötsligt befinner jag mig i en förvrängd upprepning av ett annat ögonblick längre tillbaka i tiden, den där gången som de ringde från canceravdelningen på Århus Kommunehospital och sade att jag borde komma dit med detsamma eftersom min mor höll på att dö. Den gången var jag arton, nu är jag fyrtioåtta. Känslan av att ha flytande kvicksilver i blodet är densamma.

Mina kläder från igår ligger slängda på golvet bredvid sängen

och jag drar på mig dem, tar fram bilnyckeln och går ut. Det är slutet av november, minusgrader och det tunna lagret is på rutorna måste skrapas bort. Jag drar armen över vindrutan och skapar ett hål jag kan se genom. Det räcker. Jag svänger runt på gården och kör på en cykel, verkar det som. Det spelar ingen roll, bara ut på vägen och iväg.

Hur kan det vara rött i varenda förbannade vägkorsning och varför varar det längre än det brukar? Det är helt sjukt. Men det kan inte vara slut idag. Om jag fokuserar tankarna på det så vaknar han upp, det måste han göra. Så sent som igår, för mindre än ett dygn sedan, satt jag med en läkare som sa till mig att det fortfarande kommer att dröja månader, att det finns tid för honom.

Tidigt på morgonen finns det fortfarande lediga parkeringsplatser framför den stora entrén. Jag ser till att inte köra på trottoarkanten, låser och springer bort till ingången med den långsamma, automatiska dörren och skylten där det står Palliativ avdelning. Ingen som är femtiosex år borde vara inlagd här.

Jag går förbi receptionisten i glasburen, svänger till vänster ner i korridoren, nästan hela vägen till slutet och sedan höger in på rummet.

Han är inte vaken. Ögonen är bara öppna lite grand men han ser ingenting under ögonlocken, drar bara efter andan i hastiga andetag. Jag känner igen det rosslande ljudet. Exakt så lät det när min far låg medvetlös på ett annat sjukhus för flera år sedan. Och det tog nästan en hel dag för hans hjärta att sluta slå.

En ljushårig sjuksköterska som jag sett tidigare kommer in och säger något till mig. Hon tar fram kateterpåsen under hans täcke och trycker provande på den. Det är inte mycket innehåll i den och det har en mörk, nästan brunaktig färg. Hon går igen. Jag springer efter, fångar in henne i korridoren och frågar henne medan hon är på väg att gå sin väg ifall det inte finns någon möjlighet för honom att vakna igen? Finns det ingenting som de kan ge honom? Hon tror inte det. Men vad är det som är fel,

vad exakt är det som är fel, varför är han plötsligt medvetlös, vi pratade ju med varandra igår kväll? Hon kan inte säga mig vad det är. De vet inte vad det är. Han blev dålig under natten och de höll på länge med katetern som de inte kunde få på plats på grund av vätskeansamlingar i underlivet. Till sist lyckades de men nu ser det ut som om njurarna slutat fungera.

Njurarna har gett upp. Organsvikt. Orden tränger fram i hjärnan och jag försöker hålla tillbaka dem. Jag koncentrerar mig på en smal man i blårandig morgonrock som rör sig långsamt förbi oss längs väggen. Han skjuter ett rullande stativ med dropp framför sig, hans hud ser intorkad ut, färgen är gul och helt fel.

Jag går tillbaka till rummet. Det är ingen förändring. Han ligger stilla och jag tar hans hand. Den vita gipsreliefen högt upp på väggen bakom sängen påminner mig om Thorvaldsens Museum liksom den senapsgula färgen på väggen. De har inrett avdelningen som ett museum.

Plötsligt börjar han kippa efter andan och det rycker till i kroppen som om han vill sätta sig upp. Det kommer några brummande läten. Vill han säga något? Ljuden är insisterande men han ser varken på mig eller på något i lokalen. Ögonen är vidöppna nu men blicken är underligt tom. Jag kan inte se ifall han är vaken. Vet inte vad jag ska göra så jag smeker honom över armen och böjer mig fram mot honom. ”Du ska inte prata nu. Ta det lugnt bara. Jag är här hos dig.”

En äldre sjuksköterska kommer in och går fram till sängkanten. Hon säger ingenting. Med en lång rörelse tar hon fram en spruta ur fickan, sticker in den i droppets mjuka plast, trycker den i botten och drar ut nålen igen. Rättar till slangen lite och går sedan sin väg igen. Det är bara en rutin, något hon gör flera gånger varje dag. Jag ser hur stilla han blir nu. Slapp på ett nytt sätt. Det går tid, kanske två eller fem minuter. Han andas mycket svagt in och ut, in och ut. Till sist bara ut.

Man kan bli överraskad av kärleken. Man kan gå omkring och tro att man vet vad den handlar om och att man förstår sig på sina egna känslor – självfallet gör man det. Men så svingar tillvaron sitt basebollracket mot en, träffar en rakt upp och ner så att halva och hela insikter skjuter fram.

Han och jag hade varit tillsammans i tretton år, stötts och blötts med varandra, rest tillsammans, grälat och tagit oss genom kriser och det såg ut som om kursen var utstakad framöver. Det var vi. Inte att det sades rakt ut för vi var inte de som talade om den stora kärleken eller sade ”jag älskar dig” till varandra. Just det sade vi faktiskt bara någon enstaka gång och då lite tafatt och som i förbifarten. I gengäld delade vi samma svarta humor och då och då kunde han titta på mig och utbryta: ”Vi har kul ihop.” Och det hade vi. För det mesta skrattade vi åt ett eller annat innan vi överhuvudtaget tog oss ur sängen och det kändes som om det inte fanns någon ände på det roliga.

Så dog han. Blev sjuk i cancer och rasade ihop bit för bit på sex månader.

Jag trodde att jag visste vad sorg och saknad var eftersom jag redan hade förlorat min mor den där gången i slutet av min barndom och många år senare även min far, som alltid hade varit en hållpunkt i livet. Men nu hade jag förlorat min älskade, min man, och jämförde jag det med förlusten av mina föräldrar var det som krusningar på ytan mot detta. Det här var en smärta på ett helt annat plan. Den kärlek som blivit hemlös påminde om sin existens genom att bränna bort all mening och efterlämna ett stort hål inuti.

Från botten av det hålet spirade sedan långsamt en insikt som var både obehaglig och skrämmande. Det gick upp för mig att jag hade älskat honom långt mer än jag hade förstått och hade intalat mig själv under förhållandet. ”*Du har inte fattat ett skit av det hela,*” upprepade en liten röst i mitt inre. ”*Du har inte ens förstått vad du själv kände.*”

Jag hade egentligen aldrig riktigt tänkt på kärleken, i varje

fall inte på allvar utan hade tagit den för given som något som bara fanns där. Helt självklart. Jag hade aldrig tvivlat på att mina föräldrar älskade mig på ett helt självklart vis och såg på mig som ett praktexemplar av dotter. Fattas bara, det är ju sådan föräldrars kärlek är trots allt. Villkorslös, beundrande, blind och så vidare. Mina pojkvänners kärlek hade jag heller aldrig tvivlat på, trots att jag vid närmare eftertanke hade utsatt var och en av dem för en hel del längs vägen. Mitt missnöje med livet och mina växlande ambitioner med tillhörande besvikelser hade tagit stor plats i de olika förhållandena. Inte sällan hade de skrikits ut i en självklar förväntan om förståelse, hjälp och tröst. Det var mitt arbete, det jag sysslade med och allt det jag påstod att jag skulle uträtta i världen som allt kretsade kring. Det var det jag lade all kraft på och ansträngde mig för.

Nu satt jag där ensam, djupt nedsjunken i min gråa yllesoffa och tittade på bokhyllan där ryggarna på mina egna böcker glodde tillbaka på mig i både danska och utländska utgåvor. Det värmdde inte någonstans. De stoppade ingen gråt. De tog mig inte i handen och sade: ”Kära du, det ska nog lösa sig”. I själva verket framstod de nu som oändligt likgiltiga och det gjorde även det jobb jag hade skänkt så mycket uppmärksamhet och knutit min identitet så mycket till.

Kärleken har erkänts som ”störst av allt” – alla känner till citatet även om de kanske inte känner till att det är aposteln Paulus som ligger bakom det. Kärleken är människolivets centrala stöttepelare, det som varar och håller oss uppe när allt annat rasar ihop och förvandlas till ingenting – alla de formuleringar vi känner till och upprepar nästan automatiskt. Men jag hade inte förstått det *i praktiken*. Jag hade förträngt eller negligerat den helt banala sanningen att det är de mänskliga relationerna som utgör tillvarons skelett och att utan andra människor är man formlös och utan ändamål. Nu skreks resultatet av detta rakt in i mitt ansikte. Nu, när han var borta, fanns det inte

en endaste människa kvar i livet som jag kunde säga att jag älskade. Det fanns heller ingen som älskade mig.

Min bror och jag hade bara sporadisk kontakt när jag tog mig samman och ringde honom, något som inträffade en gång om året. De far- och morbröder, fastrar, mostrar och kusiner som jag hade kvar på båda sidorna i familjen hade jag heller inte odlat kontakten med och med åren hade den reducerats till nästan ingenting. Två arbetskamrater och min fars bästa väninna såg till mig och fick ut mig ur huset lite då och då. Men det vi kallar för den självvalda familjen – de närmaste vännerna – ja, de var inte närmare än att ingen av dem uppsökte mig i den soffa där jag bara låg och stirrade rätt ut i luften under ett halvårs tid.

Det gräsliga ordet ”nätverk” blev ännu gräsligare nu när jag upptäckte hur det saknades. Den som ingen eller nästan ingen har – det är sådant som drabbar losers, socialt avskum. Det var ömkligt att tvingas erkänna och frågan infann sig: Hur hade jag hamnat här? Blivit en människa vars starkaste band var till en död och som därtill inte ens hade erkänt styrkan i det bandet när han levde.

Var det bara ett resultat av tillfälligheter och omständigheter eller fanns det något inne i mig själv som hade berett vägen? Vad i så fall? Jag kände mig tvingad att ta reda på hur man ska förstå kärleken överhuvudtaget.

”Kärlek är på en och samma gång den enklaste och mest komplicerade av mänskliga förmågor och den påverkar hela det övriga medvetandet. Kärlek är obeskrivlig – och likväl poesins mest beskrivna ämne. Till och med filosofer och vanligt folk måste ta till bildspråk för att uttrycka sig om kärleken.”

Så låter det bland annat i litteraturkritikern Thomas Bredsdorffs utläggning i *Den Store Danske Encyklopædi*. Han närmar sig uppgiften traditionellt och går, precis som vi är vana vid, igenom olika områden inom filosofin, poesin och religionen. De gammalgrekiska begreppen Eros och Agape går igenom, där finns medeltida dikter om riddare och ouppnåeliga damer och vi får sagan om Tristan och Isolde, de romantiska stackarna. Det framgår att filosofer har sagt både det ena och det andra om kärlekens väsen och det ges rikligt med utrymme åt kristendomen med dess centrala kärleksbudskap.

Det är vackert, det är formfulländat, men det är också djupt otillfredsställande. Det står inte ett ord om vare sig evolution eller hjärnfunktioner. Inte så mycket som ett pip om hormoner eller biokemi. Allt det som i praktiken försiggår mellan öronen på oss och som, vare sig man vill det eller inte, utgör kärlekens fysiska substans, har behändigt utelämnats. Allt det

som åtminstone rent mekaniskt kan förklara varför den antar så många former och uttryck är frånvarande.

”Lägg av nu. Kärlek är inte vetenskap och du finner inte dess väsen i molekylstrukturer”, sade en gammal bekant en dag när vi diskuterade saken vid ett kafébord. Han lät mig även veta, att det skulle vara en vackert spilld möda att skriva en bok i ämnet. Kärleken har inte bara behandlats om och om igen sedan språket uppfanns och att jag nu insisterade på att rota i det biologiska skulle inte kunna leda till något intressant.

Jag tror att mannen har fel. Jag håller med om att större andar än jag har haft ämnet under luppen men jag påstår ändå att det finns plats till ett utvidgande av stridszonen.

Det är fint att proppa sig full med poesi. Jag kan själv välja att göra det och den kan skam till sägandes både väcka resonans och *kännas* riktig. Men de lyriska utgjutelserna är till syvende och sist uttryck för personliga och helt igenom subjektiva upplevelser. Detsamma vad gäller de professionella tänkarna, filosoferna, som inbördes är påfallande oeniga. Man kan i stort sett hitta den filosofiska analysen av kärleken som passar ens humör och sympati.

Ta den svartsynte tysken Arthur Schopenhauer. För honom är kärleken mellan män och kvinnor (någon annan sexualitet fanns inte på väluppfostrade filosofers radar på 1800-talet) ett slags naturens gyckelspel. Bakom alla de ömsinta känslorna vi kan ha för en människa som vi hoppas och tror ska tillfredsställa vår djupaste själsliga längtan, finns egentligen bara den nakna driften. En utsvulten liderlighet som ska utfodras. När den mättats faller fjällen från våra ögon och vi vänder ryggarna mot varandra i den äkta sängen och återvänder till ett desillusionerat tillstånd av obotlig ensamhet. Det enda resultatet av det lidelsefulla mötet är avkommor och därmed ett vidareförande av släktet. Och på det viset fortsätter det generation efter hopplös generation.

Senare kommer existentialisterna in på banan, inte minst

Simone de Beauvoir, som hävdar att den enda autentiska kärleken finns i (det oändligt sällsynta) förhållandet mellan två absolut jämbördiga parter som erkänner varandras frihet. Känslor blir politik.

Och idag insisterar den amerikanska queerfilosofen bell hooks (som även insisterar på små bokstäver i sitt namn) på att kärlek inte alls handlar om känslor utan uteslutande om handlingar. För henne är kärleken inte något som bara inträffar för oss utan ett medvetet val och medvetna gärningar. Så vem har rätt – om någon? De många spretande tolkningarna visar mer än något annat att analysen och uppfattningen om kärlek genomsyras av kultur och historia.

Men själva det fenomen som analyseras är till sina rötter biologiskt, kemiskt och fysiskt. Kärlekens väsen kan inte förstås på djupet utan att man dyker ner i det våta elementet för att studera själva de mekanismer som utvecklar den. Vi kan med andra ord inte nöja oss med att lyssna på vad människor har att säga om kärlek. Vi måste även in i huvudena på dem och se vad som försiggår där. Samtidigt måste vi, om vi vill förstå var kärleken överhuvudtaget kommer ifrån, kasta ljus över de evolutionära krafter som har format den.

Med hela sin vingbredd är kärleken inte bara en intressant mänsklig egenskap bland många. Den intar ett högsäte i vår tillvaro. Allt vad vi är och gör kretsar på ett eller annat vis kring och pekar på de speciella band som vi knyter till varandra. Vi talar om kärlek på kors och tvärs och sätter samma ord på mycket olika känslomässiga uttryck. Det är inte bara kärleken mellan föräldrar och deras avkommor och romantisk, passionerad kärlek mellan individer av alla kön. Där finns också kärleken som den utvecklas i starka vänskaper och ännu längre ut i spektret, kärleken till individer bland andra arter (husdjur eller till och med vilda djur), och i sin allra flyktigaste inkarnation till idéer och föreställningar (gudar, politiska ideologier, saker).

Man kan säga att kärleken finns med när människan ska

beskrivas som art. Om den inte fanns, eller ifall den utspelades på ett annat vis, skulle vi vara ett helt annorlunda djur. Därmed står det också klart att kärleken är ett signalement på var och en av oss som person och jag har en känsla av att det finns en nyckel här. Känn dig själv, sade antikens greker mästrand. Jag tror att den bästa vägen till att verkligen förstå sig själv är att bli klar över hur man handskas med kärleken och leta efter orsakerna till det.

Omvänt menar jag att det personliga sökandet efter förståelse kan peka tillbaka på det generella. Om jag därför utgår från min egen navel och ställer några närgångna frågor till mig själv kan det öppna perspektiv som är allmängiltiga.

Det är talande att det inte finns någon fint avrundad sanning om kärlek eller en synvinkel som kan uttrycka det hela utan att det måste till en fackmannamässig kniptångsmanöver. Jag tvingas ta mig runt i ett landskap med olika vetenskaper som bidrar med var sin facett för att sedan försöka få ihop facetterna till en större helhet.

Evolutionopsykologerna kan berätta en del om vad som fick våra behårade förfäder att skilja ut sig från de andra aporna och som de första införa parförhållandet på savannen. Däremot är det hjärnforskarna och biokemisterna som kan avtäcka hur vår hjärna överhuvudtaget skapar upplevelsen av kärlek. Men eftersom hjärnan aldrig är isolerad utan alltid inlemmad i sin miljö, sin tid och sin kultur, måste vi både längre in och längre ut. På det mikroskopiska planet kan genetikerna peka på hur subtila förskjutningar i arvsanlag skapar individuella skillnader i våra upplevelser och förmågor. Men det måste till psykologer och antropologer för att förklara hur sättet vi lever på formar kärleken både hos den enskilde och i ett samhälle.

Mitt sökande efter att förstå kärleken bättre är en upptäcktsresa men det är ett snårigt buskage jag måste ut i. Det finns inte något entydigt och linjärt narrativ att luta sig mot och jag föreställer mig snarare tre spår som kan växla och efterhand flätas

ihop. Det ena är personligt och består av mina egna minnen, erfarenheter och funderingar kring kollisioner med kärleken. Men man är som bekant inte sin egen bästa analytiker och för att undvika försummade vinklar och bekväma, blinda fläckar ska samtala med en psykolog, en fackmannamässig specialist på människors kärleksliv, utforma sitt speciella spår och leda resan djupare in i buskaget.

Tillsammans kan dessa två spår, det subjektivt personliga och den professionella blicken på mitt eget kärleksliv, bana väg åt ett tredje spår – det vetenskapliga. Här kan den vittförgrenade forskningen veckla ut sig och kasta ett förklarande ljus över det personligt upplevda.

Det hela kommer att flyta ihop på sätt som inte går att förutse så här vid tröskeln. Därför måste brickorna placeras en efter en och som i en mosaik. Efter hand kommer man att kunna se konturerna och formen på varje enskild del och tar man ett steg tillbaka kommer man förhoppningsvis börja kunna tyda den bild de formar.

Om metoden är komplex är emellertid drivkraften mycket enkel. Jag kan inte låta bli att tänka på en mening av Stig Sæterbakken, den norske författaren, som tog livet av sig efter att ha levererat ett sista bokmanus till sitt förlag. ”Skriva gör man när man inte älskar”, sade han. Jag ger mig i kast med att skriva, för att jag vill bli bättre på att älska.

”Välkommen – anmäl dig på pelaren, tag en kopp kaffe och slå dig ner.”

Jo, tack. Det är så det står på väggen hos psykolog Asger Neumann. Det är lite slängigt i stilen, men på ett modernt vis och vänligt och välkomnande. Det är Neumann också när han kommer fram ur ett bakre rum och räcker fram handen. Han är inte längre än vad jag själv är, rätt vanligt byggd, med ett lite rufsigt, grått hår och skägg och en nyfiken blick. Man får en känsla av att det finns ett leende precis bakom det lyssnande uttrycket, ett leende som kan bryta fram när som helst.

”Hur är det att vara tillbaka?” frågar han och menar tillbaka i Århus, som jag kommer ifrån men där jag inte bott på mycket länge. På ett sätt är det ändå lämpligt att prata med en psykolog just här. Neumann håller till vid Nørreport och från hans dörr leder gatorna åt alla håll, till ställen som har betytt något för mig – upp längs backen mot Randersvej ligger universitetet där jag gick på ena sidan och på andra sidan det gamla, kommunala sjukhuset där min mor arbetade. Vinkelrätt ut löper Nørre Allé, som var platsen för en avdelning av VUC, där min far undervisade under stora delar av min barndom och från vilken det bara var en liten promenad till Kochs Skole där jag själv gick i nio år. Det är platser som formar ett slags

uppväxtens trekant och som jag vandrat mellan många gånger och placerat i otaliga minnen.

”Det är här vi ska vara,” säger Asger Neumann och visar vägen till sitt kontor. Det skulle lätt kunna platsa i en fastighetsbroschyr. I den breda fönsterkarmen står inramade små teckningar och lagom många av möblerna är gamla och speciella så att de skapar en kontrast till rummets moderna, rena ytor. Bakom skrivbordet hänger en stor och iögonenfallande målning där man bara ser benen på en man. De är böjda och ligger i en bakvänd ställning och under benen syns ett istäcke med sprickor i som man kan se på skridskobanor. Byxorna och de bruna skorna signalerar affärsman och det finns något oroväckande och tvetydigt över scenen. Man kan inte riktigt se ifall mannen sitter på ett avslappnat vis eller om han har ramlat. Och är isen överhuvudtaget säker eller i själva verket på väg att spricka under honom?

”Tag en croissant, de här har den där riktiga sprödheten”, säger Neumann och pekar på brödkorgen mitt på det låga bordet mellan oss. Vi sitter i bekväma stolar och det finns kaffe och vatten i riklig mängd. Pappersasken med Kleenex till gråtande klienter står en bit bort i en bokhylla.

Det är första gången jag är hos en psykolog. Inte för att mitt psyke på något vis är perfekt men för att jag när en viss misstro till professionen. I motsats till den neurovetenskap som jag själv formats av har stora delar av psykologin präglats av teoribildningar och antaganden utan empirisk grundval. Men jag är här för att Asger Neumann är yrkesmässigt intresserad av kärlek. Och för att han ser på den genom en lins, som är både vetenskaplig och har ett brett vidvinkelperspektiv.

”Ditt projekt liknar i stora stycken mitt eget”, sade han, när jag ringde till honom första gången och förklarade mitt intresse för kärlekens natur.

”På samma sätt som du kan jag också faktiskt leda det intresset tillbaka till en bestämd tidpunkt”, säger han nu. Som

student på åttiotalet spelade Neumann i Det Neodepressionistiske Danseorkester och de spelade in skivor på Genlyd, studion som ägdes av Gnags.

”Jag minns en situation när Peter A.G. höll på att förklara något tekniskt för oss och plötsligt, som från ingenstans, nämnde att han höll på att skiljas. Det var mycket jobbigt, förstod vi, och jag blev förvirrad. Jag hade ju trott att med den mannens alla texter om kärlek och relationer så var det något han skulle kunna lösa. Men det kunde han uppenbarligen inte så varför hade jag lyssnat så på honom när det kom till kärlek? Den upplevelsen fick mig att börja tänka på vad fan det är för något med kärleken.”

Under sina psykologistudier gick Neumann med i Antropologisk Forum, en samlingsplats för de som ville förstå sig på de så kallade antropologiska konstanterna. Alltså de universella aspekterna eller delar av vår mänskliga grundkonstitution. Den mänskliga naturen skulle man också kunna säga. Det är aspekter som lätt kan få olika kulturella uttryck eller sidor, allt efter var och hur man stöter på dem, men som bygger på ett grundläggande, gemensamt fundament och en gemensam utgångspunkt.

”Kärleken dök plötsligt upp som ett tema och jag insåg att den vill jag syssla med. Kärleken skulle det vara! Eftersom den som fenomen tangerar så många delar av psykologin, både utvecklingspsykologin, jagpsykologin och socialpsykologin och eftersom dess fält sträcker sig långt in i vetenskaperna vid sidan om, alltså biologin, antropologin, sociologin – ja, ända in i teologin, om du så vill?”

Jag låter bli att kommentera det han säger och håller istället upp kaffe. Neumann ignorerar min tystnad och fortsätter.

”Kärleken är uppenbarligen ett fenomen som är konstituerande för människans tillstånd och natur. Den utgör ett slags grundform för våra ansträngningar. Och samtidigt måste kärleken själv förstås på olika nivåer.”

Neumann får mig att tänka på ett samtal jag en gång hade med den amerikanske evolutionsbiologen Robert Sapolsky. Han betonade just att man aldrig kan förklara en människas handlingar eller känslor utifrån en enda parameter. Om det så handlar om en signalsubstans, ett område i hjärnan, en gen eller en särskild omständighet hos förfädernas liv på savannen. Allt måste med samtidigt. En sann förståelse av varför vi känner och handlar som vi gör kommer alltid att kräva att man använder sig av hela det vetenskapliga registret och tar med vår hjärna, vår kultur och utvecklingshistoria i beaktande.

”Det finns en grundnivå som vi kan kalla vår natur. Och det är den som evolutionslogiken och evolutionspsykologin kan berätta något om för oss genom att peka på vad som har format arten mentalt”, säger Asger Neumann nu. ”Ovanför den gemensamma grunden finns det en nivå som handlar om den individuella genetiken och den variation som finns i olika människors biokemi. Detaljer som gör att min hjärna reagerar lite annorlunda än din. Ovanför den nivån finns den familj och den kultur som var och en av oss växer upp i och som är med och präglar en helvetes massa i vårt förhållande till kärlek. Det här kulturella lagret ger oss förnimmelser och uppfattningar om skam och skuld, i förbindelse med vad som anses vara riktigt eller fel, eftersträvansvärt och så vidare. Och längst upp, svävande över både natur och kultur, finns den där metanivån där vi som personer reflekterar över och väger alla de olika faktorerna mot varandra. Rättar jag mig efter konventionerna eller gör jag det inte?”

Plötsligt blixtrar det till ett leende hos Neumann, som lägger croissanten han tagit en tugga av ifrån sig. Ett minne tränger sig på.

”Det är lite pinsamt att berätta om men jag kan illustrera vad jag menar med en upplevelse från en födelsedag för inte så längesen. Jag stod och pratade med en kvinna, vi diskuterade

daghem och hade ett bra och djupt samtal, men samtidigt... alltså hon bar *verkligen* en djup uringning.”

Psykologen hade trots alla fina intentioner ytterst svårt att hålla blicken ovanför uringningen.

”Dagen efter slog det mig att det är precis som när jag går ut med min hund och den sticker iväg efter ett annat djur. Jag ropar och skriker efter den och så stannar den till för att sedan röra sig framåt lite, sedan tillbaka igen. Det är ett slags natur som drar i den och ett slags uppfostran som lägger sig ovanpå och de två strider med varandra. Hos mig var det på samma vis: dels lite natur, dels lite uppfostran, men till skillnad från hunden även lite reflexion. Vår natur är något som vi hela tiden måste förvalta eftersom vi har förpliktelser gentemot den värld och den verklighet vi existerar i.”

Han lutar sig tillbaka i stolen som för att passa bollen till mig.

”Det är alla de här lagren i dig, från den djupaste naturen till kulturens och självreflexionens spetsfundigheter som vi ska försöka frilägga. Ifall du är med på det?”

”Den första gången som du såg på mig står fortfarande lysande klar. Det hade lika gärna kunnat vara igår.”

Det var så en av min pappas absoluta favorithistorier började. Det var 1966 och alltså på den tiden innan pappor släpades in på förlossningsklinikerna. Han och min mormor hade suttit hemma i lägenheten i Trøjborg och rökt cigaretter och väntat på att någon skulle ringa från förlossningsavdelningen som låg en bit därifrån. Jag var väl några timmar gammal när min pappa fick lov att komma in på avdelningen till sin hustru och lilla dotter. Han hade lyft upp mig ur den speciella låda på hjul man lade de nyfödda i och han höll mig i sina armar. Plötsligt hade jag slagit upp ögonen.

”Woom!” sade han alltid och beskrev hur ögonblicket hade varit som en inre explosion. ”Du såg mig rakt i ansiktet och djupt in i mig. Igenom mig.”

”Nu får du lägga av, pappa”, svarade jag varje gång, tillgjort irriterad över den väldiga överdriften. En bebis som bara är några få timmar gammal kan inte fokusera sina ögon på någonting, svarade jag. Den ser inget annat än dimmiga bilder av sin omgivning och förstår ingenting. Vi har att göra med en okoordinerad samling instinkter och reflexer, ett förvuxet foster. Men min far log alltid som en som sitter inne med en

privilegierad kunskap och insisterade på sitt. Jag hade inte bara sett honom utan iakttagit honom och accepterat honom.

Jag kan se det på bilderna i det gamla fotoalbumet från 1960-talet som ligger i min bokhylla. Sidorna är fulla av foton på antingen den lilla Lone i olika situationer eller pappa och Lone. Det finns påfallande få foton på mamma och Lone. Och på dem som trots allt finns håller mamma på med praktiska saker med den lilla, badar henne, har henne på skötbordet eller rengör hennes öron medan dottern protesterar. Och dagen för dopet är det mamma som visar upp bebisen som är klädd i klänning och har rosett. Själv har hon pärlor om halsen och ser med ett strålände leende in i kameran medan jag trumpet sneglar åt sidan.

På fotona med min far är det helt annorlunda. Det handlar alltid om någon gemensam aktivitet eller ett intensivt samtal.

Fyra år gammal är jag akrobat i kort klänning och solhatt. Det är en varm sommarkväll och jag står koncentrerad och barfota på min fars axlar. Han ler brett, sträcker ena armen i luften och håller mig i handen med den andra medan jag djärt håller min fria hand i luften. Vår långa skugga i gräset liknar ett sagodjur.

Som liten läser pappa högt för mig i min vita spjalsäng med en sprattelgubbe över huvudgården och en rödrutig elefant till hälften nedstoppad under täcket. Min pappa sitter på golvet bredvid men lutar sig över sängen och håller *Min hunde ABC* i ena handen som jag pekar i. Man kan se att munnen går på oss båda.

Men faktiskt så är relationen mellan mig och min far tydlig redan på ett av de kvadratiska fotona där jag bara är en eller ett par veckor gammal. Det är min mor som tagit det och hon måste ha stått på en stol för rummet syns snett uppifrån. Det är vardagsrummet i mina föräldrars första lägenhet, en vindsvåning på två rum på Tordenskjoldsgade. Den tjocka, gråa mattan med geometriskt mönster har helt klart övervintrat

från 1950-talet och min pappa står i strumplästen framför en mahognybyrå med mässingsbeslag. Han är bara tjugofem år, smärt och med helt svart hår och ett skägg som är välansat och snyggt. Han håller mig framför sig och jag är klädd i vit sparkdräkt och har ett alltför stort huvud. Jag ligger på en broderad sammetskudde som om jag vore en välputsad juvel. Han tittar ner på mig och av uttrycket att döma talar han mjukt till mig. "Lilla älskling, sov nu", står det med min mors fina, gråa stil under fotot.